במה מדליקין פרק שני שבת

כא.

למאי נ"מ למקח וממכר. פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעה והעמדן כדאמרינן שעה קידומת לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעה יתן לו פסולת דדוכשא ואין יכולו לכופו לתקן לו וכן עיטרן אבל לעיל דקאמר מאי לכם שוכת דמרזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכם ומפרש שהוא שוכת דמרזא:

מפני שאין נמשכין כו'. שמעתי מתהר"ם ז"ל שמעתא כאם שיש רק נר מ' כשר בגמ' ע"ש זה יזכור ולא יטה אחר נרות שבחדר ובמרתף ור"ש מקולי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להולים יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כו'. קרבי דגים לאו היינו שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעיניה (לקמן דף כד:):

שמחת בית השואבה שאני. תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ג דקידושין (דף מ. ושם) בגלי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן ב) דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושמחתם מיס בשמן (יחזקאל יב) ג) צורך קרבן חשיב ליה והא דאמר (תוספה פ"ט דף נ.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לבורר ומיהו בירושלמי ד) דייק מהכא דקול ומראה ורים אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך ממנסי ה) הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר נמשכין אחר הפתילה. **בעא מיניה אביי מרבה** שמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק א"ל אסור לפי שאין מדליקין. **כלומר** כיון שאין מדליקין בפני עצמן כשישלים השמן שתתן ו) בתוכו שוב אין מדליקין שכבר אמרו אין נמשכין אחר הפתילה. **ואותיב** עלה ותרצה הכי כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות. **פירוש** להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין וקיי"ל (כרבא) [כרבה]. **איני והא** אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך. (מ"ש) [פי'] מלשון היתוך כדכתיב (יחזקאל כב) כהתוך כסף בתוך כור וכתיב (איוב ג) ויתכו כמים וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק. **ושנינן** הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו ואסיק' לקמן ז) דשני הני משמן דגים לפיכך שמן דגים מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת. **תני רמי בר חמא** פתילות שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת גם במקדש אין

למקח וממכר. למאן דאמרי למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדוכשא: **אבל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מצטיר מכירו: **לנר.** קרוש"ל: בשמן קיק. שמן של שוף אחד נותנין בנר ודולק: **משהא דקאזא.** שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: קיקיון. כעין אותה של יונה[ט]: **לדידי** חזי לי. מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי** רבי. בצלעי המיס הוא גדל: **ועל פום חנותא מדלן יתיה.** על פוס[ק] התנויות מדלין אותו לגל ולרית טוב: **מפרצידוהי.** מגרעיניו: **נייחין.** שוכצין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין[ק] סכין פגומה מסכסכת בבשר[ט] אמילי"ל בלע"ז שמין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. ליטנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו[י] ברשומ"ש בלע"ז: [כ] **שאין נמשכין.** ואחי להמות: שמן כל שהוא. שמן[כ] הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעייהו וגזרינן הא אטו הא: **דרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו.** כגון פסולי פתילות דתמתי': **קתני מיהא.** דדרבי שמעון מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שמדליק הפתילה **עם האגוז:** **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להליפה אלא תמצע בשמן. ולף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פוגל"ל בלע"ז: **הני מימשכי בעינייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזי אלא דגוזר דבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעייהו גופה גזירה ואבן ניקוס וגיגזור ע"י תערובת אטו בעייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והמייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיו בעזרת נשים[כ]: **ומהמיניהם.** של בלואים הם לכתיב[ל] ואת המכנס שם משזר ותכלת וארגמן וקי"ל[מ] תכלת עמרא הוא ואחי לעיל[נ] לענין שבת הוסיפו עליהן של נמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** אלא בכתיב[ס] להעלות בה ולאו דאוריי' היא: **מאי לאו דבלאים.** כגון אבנט[ע]: **בבתה.** נר תמוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש: אין

למאי נ"מ למקח וממכר. למאן דאמרי למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדוכשא: **אבל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מצטיר מכירו: **לנר.** קרוש"ל: בשמן קיק. שמן של שוף אחד נותנין בנר ודולק: **משהא דקאזא.** שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: קיקיון. כעין אותה של יונה[ט]: **לדידי** חזי לי. מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי** רבי. בצלעי המיס הוא גדל: **ועל פום חנותא מדלן יתיה.** על פוס[ק] התנויות מדלין אותו לגל ולרית טוב: **מפרצידוהי.** מגרעיניו: **נייחין.** שוכצין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין[ק] סכין פגומה מסכסכת בבשר[ט] אמילי"ל בלע"ז שמין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. ליטנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו[י] ברשומ"ש בלע"ז: [כ] **שאין נמשכין.** ואחי להמות: שמן כל שהוא. שמן[כ] הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעייהו וגזרינן הא אטו הא: **דרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו.** כגון פסולי פתילות דתמתי': **קתני מיהא.** דדרבי שמעון מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שמדליק הפתילה **עם האגוז:** **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להליפה אלא תמצע בשמן. ולף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פוגל"ל בלע"ז: **הני מימשכי בעינייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזי אלא דגוזר דבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעייהו גופה גזירה ואבן ניקוס וגיגזור ע"י תערובת אטו בעייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והמייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיו בעזרת נשים[כ]: **ומהמיניהם.** של בלואים הם לכתיב[ל] ואת המכנס שם משזר ותכלת וארגמן וקי"ל[מ] תכלת עמרא הוא ואחי לעיל[נ] לענין שבת הוסיפו עליהן של נמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** אלא בכתיב[ס] להעלות בה ולאו דאוריי' היא: **מאי לאו דבלאים.** כגון אבנט[ע]: **בבתה.** נר תמוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש: אין

למאי נפקא מינה למקח וממכר: [ט] **ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת [א] אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין על גבי [א] כירה[ט] ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק וכו'[ט]: מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משהא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה ולצלוליבא[ב] דמי ומדפשקי[ג] רבי ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משהא ובענפוהי נייחן כל בריחי[ד] דמערבא אמר רבה [ה] פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן[ו] שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא א"ל [ז] אין מדליקין מאי טעמא[ח] לפי שאין מדליקין[ט] איתיביה [י] כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) רשב"ג[יא] של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדתנא קמא הא לא קשיא [יב] מעשה רב מ"מ קשיא מאי לאו להדליק לא להקפות אי להקפות מ"ט דת"ק כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו [יג] בד"א להדליק אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא [יד] אמר רב [טו] חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק הני מימשכי בעינייהו והני לא מימשכי בעינייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו וליגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן [טז] היא גופה גזירה [יא] ואבן ניקוס וגיגזור גזירה לגזירה: תני רמי בר חמא פתילות ושמנים[יז] שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת [יח] אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' [יט] להעלות נר תמיד הוא תני לה והוא אמר לה כדי [כ] שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר תנן [כא] מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה [כב] בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דבלאים לא [כג] דבוץ: אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין

מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד והא דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין והאבנט יש בו צמר הני לשמחת בית השואבה אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל (ברע) [פשתן] וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל.

חשק שלמה על רבינו חננאל

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמא לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רלה סעיף ה:
ו ב מיי' פ"ס מהל' שבת הלכה ה ח סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף ח ג:
ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד:
ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
ט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה:
י ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ט ממלין ומוסיפין הלכה טו:
יא ז ח מיי' פ"ס מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מילה. נ"ב מנורה גירסת רי"ף וש"פ וכן בתוספתא:

רבינו חננאל

מיכן ואילך פסול שמנים: **ת"ר** כל אלו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסול פתילות אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. **בשמן** קיק שמואל אמר (עץ) [ערן] ושמו קיק ר"ל אמר קיקיון דיונה. **אמר** רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שפסלו [חכמי'] מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. **בעא מיניה אביי מרבה** שמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק א"ל אסור לפי שאין מדליקין. **כלומר** כיון שאין מדליקין בפני עצמן כשישלים השמן שתתן [ו] בתוכו שוב אין מדליקין שכבר אמרו אין נמשכין אחר הפתילה. **ואותיב** עלה ותרצה הכי כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות. **פירוש** להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו' וקיי"ל (כרבא) [כרבה]. **איני והא** אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך. (מ"ש) [פי'] מלשון היתוך כדכתיב (יחזקאל כב) כהתוך כסף בתוך כור וכתיב (איוב ג) ויתכו כמים וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק. **ושנינן** הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו ואסיק' לקמן ז) דשני הני משמן דגים לפיכך שמן דגים מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת. **תני רמי בר חמא** פתילות שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת גם במקדש אין

ז) לפניו ליתא בגמ' הני משמן דגים ואולי דכוון לגמ"ש לקמן דף כו ע"ש איכא בייעיהו דלא כתוא ומפרש כפי' ר"ת שם בתוס' ודו"ק היטב. ועי' תוס' כאן ד"ה מלב:

מלבון ומוסיפין לגלגל ולרית טוב: **מפרצידוהי.** מגרעיניו: **נייחין.** שוכצין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין[ק] סכין פגומה מסכסכת בבשר[ט] אמילי"ל בלע"ז שמין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. ליטנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו[י] ברשומ"ש בלע"ז: [כ] **שאין נמשכין.** ואחי להמות: שמן כל שהוא. שמן[כ] הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעייהו וגזרינן הא אטו הא: **דרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו.** כגון פסולי פתילות דתמתי': **קתני מיהא.** דדרבי שמעון מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שמדליק הפתילה **עם האגוז:** **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להליפה אלא תמצע בשמן. ולף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פוגל"ל בלע"ז: **הני מימשכי בעינייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזי אלא דגוזר דבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעייהו גופה גזירה ואבן ניקוס וגיגזור ע"י תערובת אטו בעייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והמייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים היו מפקיעין. קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיו בעזרת נשים[כ]: **ומהמיניהם.** של בלואים הם לכתיב[ל] ואת המכנס שם משזר ותכלת וארגמן וקי"ל[מ] תכלת עמרא הוא ואחי לעיל[נ] לענין שבת הוסיפו עליהן של נמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** אלא בכתיב[ס] להעלות בה ולאו דאוריי' היא: **מאי לאו דבלאים.** כגון אבנט[ע]: **בבתה.** נר תמוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש:

תוספות ישנים

א) וא"מ אמאי הוי גזירה לגזירה מהומן אטו שאינו מהומן ושאינו מהומן שמא יטה. וי"ל דמדא גזירה היא דא"ל שלא יטה. וביר"ן פי' דסא דאמר לעיל ב) נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה ולינא שנוס בית:
ב) ועוד דלא מצינו לב ב"ד בזה לכיון לכבר קדשו בגלי כהונה לא נפקי לחולין בלא פדיון:

גליון הש"ס

גמ' **אין מדליקין** מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף ל ע"א. מו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א. נדה דף ס ע"א. וכן בלשון המורה ויקרא כ"א (יז"ש) אשר יהיה בו מום לא יקרב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. ועי' ריטב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה ה"ג: **שם פתילות ושמנים** כו' **אין מדליקין בהם במקדש.** ק"ל לאמאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך: **תוס'** ד"ה **חלב מהותך** כו' **קרבי דגים לאו** היינו. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא מייתו דרב כרונא:

תורה אור השלם

א) וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: [שמות כז, כ]

ליקוטי רש"י

[נדפס בדף כ:]

הגהות וציונים

ט) ס"א מגורה (גליון): [י] לכאורה לא שייך כאן "יכו" וכן ליתא בכת"י: [כ] ערוך פי' אילן סרק (גליון): [ל] ש"ין שמאלית ר"ל פסקי המים שהם פלגי מים (יעב"ץ): [מ] [צ"ל **בריחי** עי' ערוך ערך כרח ובמתורגמן] (גליון): [נ] לפני ר' יהונתן מלוניל ונמוקי יוסף היה שני גירסאות בגמ' א' **לפי שאין האור** מסכסכת בהן ב' **לפי שהאור** מסכסכת בהן, ופירשו הגירסא הראשונה כפי' ראשון של רש"י, וגירסא שניה כפי' השני של רש"י, וכן משמע מרש"י שכתב "לישנא אחרינא מסכסכת בהן": [ז] מ"ש **א"ל** לפי שאין כצ"ל רש"ל [ועי' בערוך ערך לפי פי' שאין מדליקין כלומר קבלה היא כך שאין מדליקין] (גליון): [ס] נ"א **שאינן נדלקין** (גליון) כ"ה בכת"י וכ"כ במגיד משנה הל' שבת פ"ה ה"ט שלהרמב"ם היתה גירסא זו: [ע] [צ"ל **רשב"ג אומר**] (גליון): [פ] תיבת "ושמנים" ליתא בכת"י ובדפוס שונצינו, ושבשו והוסיפוהו בדפוס וינציא ע"פ הא דלקמן בסמוך וכן ליתא בילקוט שמעוני (תצוה רמז שע"א) וכן בר"ח ליתא וכ"ה נכון דגבי מגורה שמן זית זך כתוב בפרשה, וכבר עמדו ע"ז האחרונים עיין בגליון הש"ס, פני', שפ"א, רש"ש ועוד: [צ] בדפו"ר **ע"פ** בר"ת ואולי צריך לפענח **על פתח** (בדפו' זיטאמיר "על פי"): [ק] ברש"י שבריר"ף כמוו: [ר] ברש"י **שנתן**: [ש] בדפו"ר וכן ברש"ש (מהרש"ל): [ת] צ"ל דלא כתיב **בה להעלות** ולאו וכו' (באה"מ, גנזי יוסף, וכ"ה בכת"י): [א] במרדכי סימן רסג כתוב בשם **מהר"ם**: [ב] **מותר דע"י** זה (כ"ה בד"מ הארוך רס"ד): [ג] צ"ל **מהמיני'** דהיינו אבנט ועי' רש"א] (גליון): [ד] **לפי שאין** נמשכין (כת"י):

כא: במה מדליקין פרק שני שבת

ואין יכול להדליק בשבת ו"ל דמ"כ לא הוה ליה למימר בין בחול בין בשבת כיון דאד טעמא הוא אלא ה"ל למימר א) אין מדליקין סתם מדקאמר בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת אלא להדליק בכל מקום חול והייט שמא יטה ומ"כ סבר דמותר להשתמש לאורה ומיהו רב דקאמר מדליקין בין בחול בין בשבת אלא הוה מצי למימר מדליקין סתם דה"מ דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין שמא יטה דבשתמש לא הייתי אומר שאוס אדם יתמיר לאסור להשתמש לאורה וכן הלכתא דגר חנוכה אסור להשתמש לאורה כרב וכר' יוחנן ואמי נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי וכבתה אין זקוק לה כטולטו סבירא להו הכי ורב הונא יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך עבר הזמן אומר[ד] הר"י פורת דיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינוי[ד] אחרינא ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאמו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים:

והמהדרין מן המהדרין. נראה לר"י דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אגר איש וביתו יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה גר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית: **מצוה** להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ומיירי דליכא אגר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש אגר לפני הבית מצוה להניח על פתח אגר דאמר לקמן[ה] אגר שיש לה ג' פתחים גריכה ג' גרות ואמרי' נמי[ו] גר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל לא מניחים על פתח האגר אמי שפיר: **ובשעת** הסכנה. נראה לר"י דהייטו מכי אתו תברי לבבל דאמר בפ' כירה (לקמן דף מה. ותס) מהו לטולטל ברגל דמנוכתא מקמי תברי בשבתא וא"ת דעל השלחן נמי יקמו אותו כדאמר בגיטין (דף יז.) רבה בר בר חנה אגא אתא תברא שקל ברגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לתפש בנתיס[ט]:

שהיה מונח בחותמו של כ"ג. אם כבר גזרו על הנכרים להיות כובשים[ט] (נדה פ"ד דף לה.) י"ל שהיה מונח בחותם בקרקע אלא הסיטו הכלי:

גר

אין זקוק לה. הלכך בחול ברי: ואסור להשתמש לאורה. שיהא ניכר שהוא גר מצוה וליכא למיחש להטייה: ולא קבלה. אלא חשבו לסמוך על דברו: אי זבאי. אילו הייתי זוכה לגומרה הייתי גורסה כשמעתיה לאשון: גירסא דינקותא. מתקייס יותר משל זקנה[ט]: לשיעורה. שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה: דגלא דתרמודאי. שם אומה[ט] מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק על שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשלריכין לעצים יוצאים וקוטין מהן: גר איש וביתו. גר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בגר אחד: והמהדרין. אחר המצות[ד] עושין גר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית: בנגד ימים הנכנסים. העתידים לבא: ימים היוצאין. שילאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין: פרי החג. מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס: מעלין בקדש ואין מורידין. מקרבי יולפינן לה בגמרא בפרק שמי הלחם (דף לט.): מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא בהי"ר אלא בחלון שבחיהן היו פתוחין לחוץ: ואם היה דר בעליה. שאין לו מקום בחלון להניחה שם: מניחה. מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר: הסכנה. שהיה להם לפרסים חוק מיום אידם שלא יבעירו גר אלא בבית ע"ז שלהם כדאמרינן בגיטין (פ"ג דף יז.): גר אחרת. לעשות היכר לדבר: ואי איכא מדורה. אם לא צריך גר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכרא שהגר של מצוה היא: ואי אדם חשוב הוא. שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה: צריך גר אחרת. דלא לא הוי היכר: מאי חנוכה. על מיזה גם קבעוה: בחותמו. בהלנע ותמוס בטבעתו והכיר[ט] שלא נגעו בו: ה"ג ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. לא שאסורין במלאכה אלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה: גץ. ניצוץ אשטינגלי"ש: פטיש. קורנס גדול של נפחים: בעל גמל חייב. שלא היה לו להגדיל בחבילתו שמכנס לתנות: בגר חנוכה פטור. חנוכי שברשות פירסום מצוה הייתה שם[ט]: זאת אומרת. הא דקתני בגר חנוכה פטור:

פסולה

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא[ט] אמר רב [א]פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר [ב]כבתה אין זקוק לה [ג]ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו [ד]מצותה [ה]משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה [ו]דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר [ז]מצות חנוכה גר איש וביתו והמהדרין גר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים [ח]יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל [ט]דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר [ג]נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה[ט] מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא[ט] [י]צריך גר אחרת [א]להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך גר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן [ז]בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [ב] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו [ט]כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה [ט]תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב [ז]גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב [ל]הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בגר חנוכה פטור [ז]אמר רבינא (משום דרבה[ד]) זאת אומרת [מ]גר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: [מ]אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום בר

עין משפט נר מצוה

יב **א** מי' פ"ל מהלכות מנוכה הלכה ו סמג לאוין ס ועשין ה טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף ה: **יג** **ב** מי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב: **יד** **ג** מי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה: **טו** **ד** מי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף ה: **טז** **ה** מי' שם טור שו"ע שם סעיף ב: **יז** **ו** **ז** מי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף ב: **יח** **ח** **ט** מי' שם הלכה ז **ח** טור שו"ע שם סעיף ה: **יט** **י** מי' פ"ג מהלכות מנוכה הלכה ה **כ** סמג שם טור שו"ע או"ח סימן תרע סעיף ה: **כ** **כ** **ל** מי' פי"ל מהל' מקי ממון הלכה יג טוש"ע או"ח סימן תרע סעיף יב: **כא** **מ** טוש"ע או"ח סי' תרע סעיף ו:

תוספות ישנים

א) ובמה **ב)** ליכא למימר דאי הוי אמר אין מדליקין סתם ה"ל דהייטו בשבת ומשום דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דלכבתה אין זקוק לה דא"כ לא ה"ל למימר אין מדליקין בחנוכה אלא בהדלא הל"ל כ"ש מותר להשתמש לאורה:

רבינו חננאל

אמר רב פתילה דשמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת בין בחול בין בשבת מ"ט קסבר כבתה אין זקוק לה ואסר להשתמש לאורה. **מיתיבי** מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה. ושנינן לא אי לא אדליק גר של חנוכה עדיין לא יאמר כבר עבר זמנה אלא מדליק עד דכלי ריגלא דתרמודאי אי נמי שיעורא דשמן דגר חנוכה כמה הוא כדי שיהא דולק משקיעת החמה עד שתכלה רגלא דתרמודאי: ת"ר מצות חנוכה גר איש וביתו והמהדרין גר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מיכן והילך מוסיף והולך. **פי' המהדרין.** מהדרי מצות כדאמרינן (ב"ק ט ב) להדור מצוה עד שליש במצוה. ת"ר גר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוך לרה"ר ובשעת הסכנה מניחו על השולחן ודי: **אמר רבא** וצריך גר (אחד) [אחר] לתשמישו [ואי איכא מדורה לא צריך] ואי אדם חשוב הוא אף על גב דאית ליה מדורה צריך גר (אחד) [אחר] לתשמישו.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [מס' סופרים פ"ל הלכה ד ועי' תוספות זבחים נו. ד"ה מנין ותוספות מגמות כ: ד"ה נפקא], **ב)** [נדרים כח. יומא יב: עג. מגילה ט: כלי: חוליות יב: ממנו' לט: לט.], **ג)** [מס' סופרים פ"ל הלכה ה], **ד)** מגילת תענית פ"ט, **ה)** ב"ק סב: ב"ב כו., **ו)** ב"ק כב. סב:, **ז)** ב"ק סב: ע"ש, **ח)** [ב"ק סב:], **ט)** עיין אבות פ"ד מ"כ, **י)** ב"ק ל., **כ)** [דף כג.], **ל)** כג., **מ)** [וש"ע חוס' לקמן מה. ד"ה מקמן] ועיין חוס' לעיל יא. ד"ה ולא, **נ)** [לעיל דף יז:].

גליון הש"ס

גמ' כל השמנים שבהיכל. עי' ברמב"ם פ"ה מהלכות בית המקדש הלכה מ'. ושיין מגשומת גמי כהוגה מ"ל בגיא ועל סימן ג': תוס' ד"ה שהיה מונח וכו' שלא הביטו. עיין לקמן דף פד ע"ב תוספות ד"ה שהיוליס מב:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (להשתמש לאורה). תא"מ: **[ב]** שם (ודלא להתענות בהון). תא"מ:

הגהות וציונים

ג) ברי"ף וברא"ש איתא א"ר זירא אמר רב מתנא אמר רב (וכצ"ל כאן, וברי"ף הקיפו תיבות "רב מתנא" ואינו נכון, ב"ש): **ד)** גירסת ר' פרחיה ושו"ת בעלי התוס' (סי' ב) ובשעת השמד ועי' תוס' לקמן מה ע"א ד"ה מקמי: **ג)** בכת"י ובבה"ג רבה: **ד)** [צ"ל משמיה דרבא] (גליון) כ"ה בב"ק ובכת"י אחד וברא"שונים: **ה)** בנמוקי יוסף אומנות (וכ"ה בכת"י) ועי' ברי"ף: **ו)** לפי"ז נראה דכוונת המהדרין לחזר אחר מצוות, אולם ברש"י שברי"ף הגי' והמהדרין את המצוה, ובדפו"י המהדרין המצוה, ולפי"ז הכוונה לייפות את המצות: **ז)** יש להוסיף מונח בחותמו (מהרש"ל): **ח)** צ"ל והכירו (ובדפו"ר והכי'): **ט)** נדצ"ל ואומר (דפו"ר אמר): **י)** צ"ל שינויא (ברכות שמים): **כ)** בכת"י והא: **ל)** וכן ליתא במגילת תענית:

ליקוטי רש"י

הסכנה. שם לפרסיים יום איד שאין מדליקין אור בתוכו יום אלא בבית ע"ז שלהן [גיטין יז.]. כגון פרסיים שהיה להם יום אג שאין מניחין אור אלא בבית עבודת אלילים שלהם [לקמן כט:]. גץ.

מטונגיל"ש היוצאת מן הגרזל כשהפטיש מכה עליו [ב"ב כו.]. בירה. בית גדול. בגר חנוכה פטור. שמצוה להניחה בהי"ל לפרסומי ניסא [ב"ק כב.]. [מכאן שייך לדף כב.] למעלה מעשרים אמה. לא חזו לה אינשי ולא מפרסם ניסא ולמן לפרסומי ניסא בעינן [ב"ק סב:]. והבור רק. משום דלרבי תנחום אמרה נקבו לה הכא גבי שמעתתא דרבי תנחום. אבל נחשים ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא אמתים [חגיגה ג.]. תלי תניא בדלא תניא. בדבר שאינו משנה ומשנה ובברייתא וכו' ומולה את העיקר בטפל לו [רשב"ם ב"ב קלד:]. ובעיטרה. יפה כשדינין ונקרמין המלוינין. בקרמים. בגדי נצעוגין שקורין אוברי"ן [ביצה ל.]. המלוירין מעשה אורג כגון בגדי נצעוגין שקורין אוברי"ן [סוכה י.]. ובסדינין המצויירין. לנמים של פשתן [ביצה שם]. שורתן טוענת כגון מעשה רוקם או מעשה אורג שקורין גלינטק"ש [סוכה שם]. אפרסקין. פירסקי"ש בלע"ז. יינות שמנים ומלתות. בכלי זכוכית [לקמן שם]. בכוסות של זכוכית [לקמן כט:]. גץ. שם. הכל לפי תנאו. וכגון דאמר אינו בולל מהם כל בין המשמשות של יום טוב הרלשון דלא חל קדושה עליהו והכי מוקים לה במסכת בילה בהמבדל (ג:) ומנלה אמרינא לא מהני בהו [סוכה שם]. כי מהני מגלה בלאומר מבעוד יום אינו בולל מהם מהיות כומי חכומי בהם ליעלן כל שהוא אורך של בין המשמשות של ערב יום טוב הלכך בשעת מילה היום שהיתה קדושה לריכה לחול עליהם לא מלה לפיכך לא הוקלה [ביצה שם]. מדליקין. מגר מגולה לגר אחרת שם של מגולה ואין צריך להדליק גר אחרת שאינה של מגולה. מתירין ליצים של עלים זו ומומים אותם לטלית אחרת. כל מילי דמר. רבה דהוא רבה לאמי [לעיל ה:]. והלכה כר"ש בגרירה. גורל אדם מטוב כסף ופסקל כו' דלבר שאין מחכונן מוחר והמי ג' מילי פלוגתא דרב ושמואל בגמרא מדליקין וכולהו עבדי רבה כשמואל דמיקל [רשב"ם פסחים קא.].